

XXVII. évf. 15 sz, 2022 Szeptember 8

https://budavar.hu/wp-content/uploads/2022/09/VARNEGYED_2022_15_lapszam_FINAL-1.pdf

Botlatókövek a Szirtes utcában

Augusztus 22-e óta három rézlappal borított botlatókő emlékeztet a Szirtes utca 5. számú ház egykori lakóira. A Klein család három tagjának - Klein Ödönnek, feleségének Erzsébetnek és lányuknak Halász Ivánná Klein Editnek -tragikus sorsa elgondolkodásra készítheti az arra járókat.

Az 1944 decemberében történt tragédiát és a napjainknak szóló üzenetet Halász Péter, a nagyszüleit és az édesanyját elvesztett, Ausztráliában élő túlélő idézte fel.

1944-ben ön kisfiú volt. Mennyire emlékszik a családjára és az akkor történt eseményekre?

■ Anyai nagyapámnak, Klein Ödönnek perzsaszőnyegüzlete volt a Rákóczi úton; jó módban éltek a nagymamámmal. A szüleimnek **1938-ban** volt az esküvőjük, és a nagyapám **nászajándékba adta nekik a Szirtes utcai villát**. Én 1939 októberében születtem. A nagypapára kicsit jobban emlékszem, tudom, hogy már tartott a háború, de szombatonként még eljártunk a zsinagógába.

Apámat munkaszolgálatra vitték Ukrajnába, mi azonban 1944. március 19-ig **a Gellért-hegyen laktunk**. A német megszállás után elhagytuk a házat, és Pesten bujkáltunk két külön helyen; én az édesanyámmal, a nagypapám a nagymamámmal. December 15-én, a nagyapám születésnapján anyám nem bírta ki, hogy ne menjen el meglátogatni őt. Engem csak azért nem vitt magával, mert éppen náthás voltam. Egy nyilas különítmény pont abban az időben járta végig a házat, ahol a nagyszüleim bujkáltak, amikor édesanyám is náluk volt. A nyilasok összeszedték a házban a zsidókat, a Duna-partra terelték őket, és mindenkit belelöttek a folyóba.

Önnel mi történt ezután?

■ Amikor elterjedt a tragédia híre, engem egy másik család elbújtatott.

Hogyan derült ki a nagyszülők és az édesanyja tragikus végzete?

■ **Nekem úgy mesélték**, hogy azok között, akiket a Duna-partra tereltek, volt egy fiatal fiú, aki könyörgött, hogy hagyják életben. Állítólag az egyik nyilas erre belökte a vízbe. Amikor elhallgattak a lövések, a fiú kimászott, visszament a lakóházba, és ő számolt be a történetekről. Az apai nagyszüleim a pesti gettóban éltek át a megpróbáltatásokat. 1945 februárjában az ostrom befejeződött, és ők keresni kezdtek. Végül a nagymama rám talált, és magával vitt a Madách téri lakásukba.

Az édesapjáról mikor kaptak hírt?

■ 1945 júniusában egyszer csak kopogtak az ajtón. Apám - akit Ukrajnából Bergen-Belsenbe hurcoltak - hazatért. A két fivére azonban rettenetes körülmények között halt meg a Szovjetunióban. Apám azért maradt meg, mert volt jogosítványa. Akkoriban ugyanis csak kevesen tudtak vezetni, de sofőrre szükség volt. Miközben ő egy autó kabinjában ült, a többieket a metsző hidegben dolgoztatták.

A háború után a nagymamánál laktunk, és apám egy új társat keresett. 35 évesen megismerkedett a mamámmal, aki elvesztette a korábbi férjét. Neki nem volt gyereke. Nem sokkal később megházasodtak, ők neveltek fel.

Hogyan folytatódott az élete, képes volt feldolgozni a történeteket?

■ A Than Károly Vegyipari Technikumba jártam - még ma is kapcsolatban állok néhány régi iskolatársammal. 1956-ban, a forradalom után, 17 évesen eldöntöttem, hogy disszidálok. Négyen indultunk el Ausztria felé. Először Győrbe utaztunk vonattal, ott mondta valaki, hogy a vonatról leszedik az embereket. Győrtől éjszaka gyalog mentünk tovább. Három éjszaka telt el, mire német beszédet hallottunk, és tudtuk, hogy átértünk a határon. A Vöröskereszt egy Innsbruck melletti menekült-táborba vitt minket. Hat hónapot töltöttem ott. Amikor megkérdezték, hogy mihez szeretnék kezdeni, azt válaszoltam, hogy átvészelttem a holokausztot, átvészelttem a forradalmat, nem akarok Európában maradni. Olyan messze akarok kerülni, amennyire csak lehet. Felajánlották, hogy menjek Ausztráliába, én pedig nem sokat gondolkodtam, azt mondtam: megyek! Akkor már szétváltunk a társaimmal, ők inkább maradtak, mert Európában könnyebb volt elhelyezkedni.

Milyen körülmények között utazott a tengerentúlra?

■ Az ENSZ biztosított egy hajót, amit a koreai háború után kivontak a haderőből. 28 napig tartott az út, de a hajón a matrózokon kívül nem volt személyzet; az utasok főztek és takarítottak. Én a takarítást vállaltam, három dollárt kaptam érte naponta. Kilencven dollárral érkeztem Ausztráliába, ami akkor nagy pénznek számított. **A szüleim barátai vártak Sidney-ben.** Nagyon kedvesek voltak, adtak egy kis szobát, és segítettek állást találni.

Hogy boldogult? Beszélt angolul?

■ Eleinte egy raktárban dobozokat rámoltam, miközben egy esti iskolában tanultam a nyelvet. Három-négy hónap alatt megtanultam az alapokat, sokat segített, hogy nem volt senki, akivel magyarul beszélhettem volna. Lassan kezdtem magam otthon érezni, és azon törtem a fejem, hogy mihez kezdjek. Határozottan állítottam, hogy van érettségim, csak eltűntek a papírjaim (valójában nem volt). Fölvettek az egyetemre, de a nappali munka mellett **nem tudtam egyszerre tanulni és társadalmi életet élni,** ezért végül abbahagytam a tanulást. **Észrevettem, hogy elég jól szót értek az emberekekel, és elhatároztam, hogy értékesítő (salesman) leszek.** Különböző állásokban dolgoztam, végül a divatszakmában kötöttem ki.

Időközben találkoztam Yvonne-nal, egy magyar származású lánnyal, akivel 1960-ban összeházasodtunk. Nem vagyunk vallásosak, de a nagy ünnepeket megtartjuk, és ápoljuk a hagyományokat. Két gyerekünk született, a lányunk 1963-ban, a fiunk 67-ben. A gyarapodó család miatt több pénzt kellett keresnem, ezért számos cégnek dolgoztam. Később az egyik vállalkozás - egy fürdőruhagyár - vezetői felajánlották, hogy társuljak be hozzájuk, és kizárólag nekik végezzek munkát. Majdnem nyolc évig volt közös tulajdonunkban a cég, majd a társaimnál bekövetkezett magánéleti problémák miatt kiszálltam a vállalkozásból, és a feleségemmel elindítottuk a saját üzletünket. A fiam 1996-ban csatlakozott hozzánk. Fürdőruhákat készítettünk, és idővel a világ egyik legnagyobb fürdőruha-gyártója lettünk, amelynek negyven országgal volt kapcsolata. **A cégünket 2015-ben a Louis Vuitton vette meg.**

1956 óta visszalátogatott már Budapestre?

■ Több alkalommal is jártunk itt, és az ötvenedik házassági évfordulónkra elhoztuk az egész családot.

A gyermekei, unokái ismerik a felmenőik tragikus történetét?

■ Természetesen. Ausztráliából a lányom, a vejem és egy baráti házaspár elkísért minket a botlatókövek letételére. **A Magyar Zsidó Kulturális Egyesület közel három évvel ezelőtt lépett velem kapcsolatba, ők kezdeményezték az emlékezést. Talán a Joint (Jewish Joint Distribution Committee, zsidó segélyszervezet) adta meg nekik az elérhetőséget. A Jointnak rendszeres támogatója vagyok,** mert a háború után - amikor nehéz volt az életünk -, segítettek minket Budapesten. Nemcsak a családom tudja, hogy mi történt az édesanyámmal és a nagyszüleimmel. **A Sydney Zsidó Múzeum évente tíz-tizenötezer diákot fogad; a rendezvényeken holokauszt-túlélők idézik fel személyes történetüket.** Yvonne-nal - aki szintén érintett - **kétszer egy hónapban részt veszünk az összejöveleken, alkalmanként száz-százhusz gyereknek mondjuk el, hogy mi történt a családdal.** Létezik egy másik szervezet is, a Bátorság nevű, amely elsősorban az iskolai zaklatás (bullying) ellen küzd. **Az alapítvány önkéntesei érzékenyítő foglalkozáson, az úgynevezett „holocaust education” keretében járják az országot, és a városok száz kilométeres körzeteiből hozzák a diákokat egy központi településre, ahol vándorkiállításon mutatják be, hogy mi történt a soá idején, és egy túlélő felidézi, hogy mit élt át.** A feleségem és én is azt hangsúlyozzuk a saját történetünk mesélésekor a gyerekeknek, hogy ha annak idején valaki nem bújtatott vagy segített volna minket, nem éltük volna túl a vészidőszakot.

R.A.